

Secțiunea dedicată *culturii și civilizației clasice* și cea dedicată *romanisticii* se disting prin diversitatea abordărilor. Cele șapte articole dezbate probleme de ordin gramatical – *verba dicendi* latine în limbajul religios, regăsite în limbile romanice (Iulia Barbu-Comaromi), limbile clasice ca evaluatori ai autenticității unor fenomene lingvistice, cu studiu aplicativ în valenciană (Emili Casanova); lexical – terminologie liturgică în opera monahiei hispanice Egeria (Traian Diaconescu); onomastic – numele ca semn prevestitor în Antichitate (Mihaela Paraschiv); literar (Ioana Costa, Traian Diaconescu, Marian Franga) sau legate de cultura grecească (Liviu Franga). Moștenirile lingvistice și culturale provenite de la romani sunt investigate sincron și diacronic.

Ultima parte, *Miscellanea*, cuprinde patru studii din domenii diferite: folclor (Ioan Dănilă), literatură (Ionel Funeriu, Marcienne Martin, Dan Negrescu), caracterizate printr-o abordare creativă și inovativă a obiceiurilor sau a textului literar românesc sau străin.

Lucrarea se încheie cu impresiile sărbătoritului, adunate sub un titlu sugestiv, *Epilog. Reflecții în amurg* și precedate de un mesaj în latină: *Vita fit abundantior, tempus fugiente* (p. 804). Rememorând momente din copilărie, adolescență și studenție care i-au marcat existența, omul Nicolae Felecan se oprește asupra dascălilor Domniei Sale, cărora le datorează devenirea profesională, dar mai ales calitatea umană: „prin prisma acestor învățători, transmise continuu de iluștrii mei profesori, pot spune că am încercat să fiu întotdeauna un om integru, că am avut dragoste de adevăr și dreptate, exigent și cu propria-i persoană, dar și cu cei din jur, iar dacă am greșit față de cineva, nu am făcut-o cu intenție (*errare humanum est* «a greși este un lucru omenesc»)» (p. 810–811).

Volumul de față se impune prin abordarea interdisciplinară a diverselor domenii lingvistice, prin aria largă de cercetare, fiind un instrument util pentru lingviști, atât din spațiul românesc, cât și din afara granițelor țării, fapt facilitat de numărul mare de articole scrise în limbi de circulație internațională.

ADELINA EMILIA MIHALI
Academia Română
Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
„Sextil Pușcariu”
Cluj-Napoca, str. Emil Racoviță, 21
institutul.puscariu@gmail.com

VASILE AARON, *Reporta din vis*. Istorie, studiu introductiv, note, text, indice și glosar de LIANA MARIA POPA și IOAN-NICOLAE POPA, Cluj-Napoca, Editura Curs, 2016, 294 p.

Activitatea scriitorilor Școlii Ardelene a fost și este în continuare obiectul a numeroase studii. Autorii reprezentativi ai acesteia au fost intens popularizați, ei creând o școală în adevăratul sens al cuvântului, la care au aderat numeroși discipoli, care și-au pus știința în slujirea idealurilor naționale promovate de Școala Ardeleană.

Unul dintre aceștia este și Vasile Aaron (1780–1822), format la Seminarul din Blaj, cu studii de Drept la Cluj, cunoscător al limbilor germană, maghiară și italiană, devenit jurat-procurator, notar și avocat independent. Opera sa ne arată că el era profund pătruns de ideile iluministe ale timpului, pe care le răspândește prin intermediul scrierilor sale, aproape toate în versuri.

Chiar dacă Vasile Aaron nu este un reprezentant de primă linie a Școlii Ardelene, de talia lui Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior sau Ioan Budai Deleanu, el are contribuția sa la cunoașterea ideilor iluministe printre contemporanii săi, unele dintre versurile sale fiind foarte populare în perioada în care au apărut, dar și ulterior.

Începând cu câțiva ani în urmă, activitatea soților Liana Maria Popa și Ioan-Nicolae Popa este foarte intensă, aceștia publicând mai multe volume dedicate vieții și activității scriitoricești ale

juristului sibian Vasile Aaron. Au apărut până la această dată șase volume, prin care autorii doresc să realizeze o reevaluare a personalității și operelor lui Vasile Aaron: *Vasile Aaron, 1780–1821. Studiu monografic*, Sibiu, Editura InfoArt Media, 2011, 426 p.; Vasile Aaron, *Patima și moartea Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos*, Sibiu, Editura InfoArt Media, 2012, LXXX + 206 p. (ediția I) și Cluj-Napoca, Editura Curs, 2015, 320 p. (ediția a II-a); Vasile Aaron, *Scrieri antume. 1806–1821*, Cluj-Napoca, Editura Curs, 2013, 266 p.; *Vasile Aaron. Scrieri juridice inedite*, Cluj-Napoca, Editura Curs, 2014, 230 p.; Vasile Aaron, *Miracole mitologice și învățături moral-creștine. Versuri din manuscrisul de la Rășinari*, Cluj-Napoca, Editura Curs, 2015, 224 p. și *Vasile Aaron, Reporta din vis*. Istorie, studiu introductiv, note, text, indice și glosar de Liana Maria Popa și Ioan–Nicolae Popa, Cluj-Napoca, Editura Curs, 2016, 294 p. (având, înaintea titlului, motto-ul „Viața omului, ca floarea câmpului...”).

Volumul recenzat de noi aici face parte, așadar, din *integrala operei și a activității lui Vasile Aaron*, pe care acești doi neobosiți cercetători sibieni o restituie mediului cultural științific românesc, și nu numai.

Lucrarea ne prezintă un studiu întocmit după regulile unei ediții diplomatice, care a urmat etapele specifice acesteia. Ediția debutează cu un studiu filologic extins (p. 12–115), care conține mai multe subcapitole. Sub titlul *Un surprinzător și incitant poem inițiativ: Reporta din vis de Vasile Aaron – Istoric, filiații, sugestii de lectură*, regăsim istoricul poemului, receptarea lui și încercările de publicare postume, prezentarea versiunilor manuscrise păstrate, probleme legate de paternitatea textului, de datare, de conținut, de modelele care l-au inspirat pe autor, precum și de originalitatea lui Vasile Aaron, insistându-se asupra ideii de primat în literatura română, în folosirea temei vânătorii și a oniricului (p. 92–100 și 115; 43 și 114–115).

Editorii fac, în același capitol, și o încadrare a poemului în curentul Școlii Ardelene, relevând ideile vehiculate aici de Vasile Aaron, ca latinitatea limbii române, originea romană a poporului român, cunoașterea propriei istorii, posibilitățile limbii române de a fi o limbă de cultură, în comparație cu alte limbi europene, necesitatea accesului la educație etc. Toate aceste aspecte, expuse în cuvântul *Cătră cetitori* al autorului, la care se adaugă conținutul propriu-zis al poemului, fac din acesta, așa cum arată editorii, un poem didactic, menit să formeze caracterul conaționalilor săi, conform ideilor iluministe și moralei creștine.

În cele trei scurte subcapitole care încheie studiul filologic, sunt prezentate câteva considerații privind procedeele artistice de realizare a *Reportei din vis* și elementele de prozodie.

Modul în care editorii au procedat la transpunerea textului chirilic în alfabet latin este prezentat în *Notă asupra ediției*, unde se pot vedea normele de interpretare a grafiei chirilice, dintre care unele sunt discutabile, fapt de înțeles pentru nelingviști, precum și alte indicații ale editorilor referitoare la colajarea versiunilor, la modul de redare a notelor autorului, precum și a notelor de editor, la chestiuni de redactare a textului și, în final, la criteriile de întocmire a glosarului.

Textul propriu-zis al poemei este precedat de un cuvânt-înainte, intitulat de Vasile Aaron *Cătră cetitori*, după care urmează cele 4 088 de versuri, împărțite în două capitole, cel de al doilea având titlul *De necurăție, dezmiardare și poștele cele trupești trăbuie fieștecine tare să să ferească. Căci fericirea cea desăvârșit nu stă într-acestea*. De precizat faptul că finalul poemei nu ne este cunoscut, fie pentru că Vasile Aaron nu l-a încheiat, fie că nu s-a păstrat până astăzi, din motive pe care nu le putem cunoaște.

Din punctul de vedere al conținutului, cele două capitole ale *Reportei din vis* sunt antitetice, întrucât propun două filosofii diferite de percepție a existenței umane: cea reprezentată de concepția creștină și cea a epicurismului, cele 4 088 de versuri constituindu-se într-un poem inițiativ, alcătuit din două părți (cap. I, și cap. II): prima prezintă concepția creștină, iar a doua, pe cea a lui Epicur. Fără a cunoaște finalul poemului, considerăm că Vasile Aaron a optat pentru adoptarea unei existențe ghidate de preceptele creștine.

Prin modul de redactare a versurilor, editorii reușesc să ne înfățișeze multiplele tablouri constitutive ale poemului, succesiunea clară a acestora, oferind o bună receptare a conținutului.

Editarea *Reportei din vis* se încheie cu o listă bibliografică și cu un *Indice de nume și lucrări*. Pentru a oferi un acces facil cercetătorilor străini la textul lucrării, editorii au pus la dispoziția acestora și un rezumat în limba engleză.

Un exemplu ce poate fi urmat și de alți autori din vremea noastră este procedeul de susținere a publicării ediției de față, rar întâlnit astăzi, acela al prenumeranților, pe care autorii ediției *Reportei din vis* l-au aplicat și l-au actualizat cu succes. În același timp, editorii au primit și un *feedback* în ceea ce privește interesul cercetătorilor față de cultura română din acea perioadă, facilitând și o intercunoaștere a acestora, prin publicarea integrală a listei prenumeranților, aflată la începutul ediției. Așadar, solidaritatea poate face posibilă afirmarea culturală!

Analiza studiului care premerge textul propriu-zis al poemei arată că editorii s-au aplecat cu multă atenție asupra tuturor aspectelor care puteau fi aduse în discuție în legătură cu editarea acestui text, ale cărui caracteristici îl încadrează în perimetrul Școlii Ardelene. Dezbaterile pro și contra unor opinii exprimate de diverșii autori care s-au ocupat de acest text, reinterpretarea unor puncte de vedere, discutarea unor chestiuni neabordate până la această dată fac din studiul filologic o discuție vie, antrenantă, care demonstrează efortul editorilor de a pune într-o nouă lumină opera lui Vasile Aaron, mai exact a *Reportei din vis*.

Vasile Aaron este considerat, pe bună dreptate, un imitator al textelor antice, pe care se vede că le iubea foarte tare, dar, parcurgând întregul poem, de la început până la sfârșit, se poate observa plăcerea deosebită a lui Vasile Aaron de a scrie versuri, dorința de a-și perfecționa scrierea, de a-și desăvârși arta poetică, căutările și strădania de a reuși, ceea ce ar fi putut face ca, prin publicarea antumă a poemului, să se fi schimbat, măcar pentru contemporanii săi, receptivitatea față de această scriere. Cu toate acestea, el are partea sa de originalitate, caracterizată prin spontaneitate și prin episoade autentice de lirism, adaptate la realitățile românești ale timpului său.

Chiar dacă problemele pe care le ridică poemul *Reporta din vis* sunt multe, editorii au reușit să rezolve o mare parte dintre ele, în timp ce altele au rămas în stadiul de discuții deschise, cum este, spre exemplu, situația modelelor urmate de Vasile Aaron.

În încheiere, dorim să mai spunem că toate cele șase volume apar în condiții editoriale demne de apreciat, care bucură privirea și îndeamnă la lectură, iar conținutul lor contribuie, într-adevăr, la o mai bună cunoaștere a operei lui Vasile Aaron.

OTILIA URS
Academia Română
Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
„Sextil Pușcariu”
Cluj-Napoca, str. Emil Racoviță, 21
adelaelai@yahoo.com

IGOR CERETEU, *Cartea bisericească în mănăstirile din Republica Moldova. Catalog*, Chișinău, Tipografia Centrală, 2016, 472 p.

Cercetarea cărții românești vechi a rezervat specialiștilor, de-a lungul timpului, nenumărate surprize. Identificarea, scoaterea la lumină și introducerea în circuitul științific a noi și noi exemplare sau titluri necunoscute au contribuit, în acest fel, la stabilirea a noi informații editoriale, a datelor referitoare la tiraj, la circulația cărților, la posesori etc., astfel că multiplele aspecte ale vechilor noastre tipărituri au putut fi mai bine cunoscute.

Între aceste coordonate se înscrie și recenta lucrare a domnului Igor Cereteu, conferențiar universitar la Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Jurnalism a Universității Libere Internaționale din Moldova și cercetător științific la Institutul de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei, preocupat de mai mulți ani de istoria cărții românești vechi și moderne, de circulația manuscriselor și a tipăriturilor românești în Basarabia, de valorificarea însemnărilor marginale din